

اعلان جرم؛ راهبردی مؤثر در مبارزه با مفاسد اقتصادی

| ناصر قاسمی* | دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق قضایی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران
| امیرعباس رکنی | کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق قضایی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران

چکیده

به فرایند گزارش یک اتفاق خلاف قانون در یک ساختار، از سوی شخصی در همان ساختار یا خارج از آن اعلان جرم (سوت‌زنی) گفته می‌شود. اعلان جرم به تناسب آنکه از سوی چه کسی انجام شود به گونه‌های متفاوتی تقسیم می‌گردد و ارتباط مستقیم با فساد یا یک عمل متقلبانه دارد. اگرچه کاربرد این اصطلاح در ادبیات حقوقی جهان عمر چندانی ندارد، اما دارای پیشینه غنی در تاریخ مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری، به لحاظ عمل کنشگر آن است. امروزه اعلان جرم مورد توجه بسیاری از قانون‌گذاران کشورها و نظام‌های حقوقی داخلی قرار گرفته و درباره آن قوانین متعددی وضع گردیده است. ارائه تعریفی دقیق از اعلان جرم و آشکار کردن ماهیت آن با توجه به سیر تکوین آن از گذشته تا کنون و همچنین ارتباط آن با فعالیت‌های حوزه خبرنگاری نوین و ارزیابی مزیت‌های اعلان جرم نسبت به سایر روش‌های پرهزینه کشف مفاسد اقتصادی ضمن بررسی نظام حقوقی کشورهای منتخب و نقاط قوت و ضعف قوانین موجود در حقوق ایران مورد توجه پژوهش حاضر است. واژگان کلیدی: اعلان جرم، تقلب، فساد اقتصادی، مبارزه با فساد.

مقدمه

وجود مفاسد اقتصادی یکی از اصلی‌ترین دلایل تزلزل بنیان‌های سیاسی و فروپاشی دولت‌ها است. از این رو، همواره دغدغه متولیان جوامع مبارزه با فساد و ریشه‌کن کردن آن بوده که در این باره روش‌های متفاوتی را نیز به کار گرفته‌اند. اعلان جرم به‌عنوان راهکار نوین مبارزه با فساد اقتصادی در جامعه جهانی معرفی شده است. اکنون استقبال گسترده قانون‌گذاران کشورهای مختلف در حمایت از اعلان جرم، در حقیقت پاسخ این پرسش‌ها است که آیا اعلان جرم می‌تواند راهکار مؤثری در مبارزه با مفاسد اقتصادی باشد؟ و در صورت کارایی نیازمند چه زیرساخت‌هایی است؟ پژوهش حاضر به منظور پاسخ به این پرسش‌ها و با هدف دستیابی به تعریف مناسبی از اعلان جرم به تبیین مفهوم اعلان جرم و ملزومات آن پرداخته و قوانین کشورهای آمریکا، انگلیس و فرانسه و نقاط قوت و ضعف قوانین و مقررات موجود در نظام حقوقی ایران را در مقایسه با قوانین کشورهای نام‌برده مورد بررسی قرار خواهد داد.

پیش از تحلیل مفهوم و موضوع اعلان جرم، می‌بایست ابتدا به بررسی مفهوم (فساد اداری) مبادرت نمود. صاحب‌نظران اصطلاحات علمی و تخصصی، همانند مسائل انتزاعی دیگری که در علوم انسانی مفاهیم متنوع و گاه متفاوت درباره آن‌ها بیان کرده‌اند؛ برای فساد نیز تعاریف گوناگونی ارائه کرده‌اند، در صورتی که بیان یک معنای مشترک به‌عنوان معیاری برای درک بهتر موضوع این مقاله، ضروری به نظر می‌رسد. این تنوع از دوران کهن تا دهه ۱۹۷۰ به‌ویژه انتشار نظریه آرنولد هایدنهایمر، ادامه یافت. وی در نظریه خود، با لحاظ تمایز میان تعاریف فساد، بر اساس سه مؤلفه افکار عمومی، منافع عمومی و رسوم اداری عمومی، تعاریف جداگانه‌ای از فساد را مطرح نمود. نظریه یادشده با وجود انتقادات وارده بر آن در طی سال‌های متمادی، یکی از بهترین تعاریف ممکن از فساد را ابراز داشته است. بر اساس مؤلفه‌های مزبور فساد عبارت است از:

الف) فساد بر اساس افکار عمومی: بر اساس این مؤلفه، فساد در هر جامعه بسته بر باور عمومی نسبت به فساد، تعبیری جداگانه دارد و به همین جهت، چنین تعریفی به‌واسطه فقدان یگانگی معنایی، قابلیت استفاده در مطالعات علمی را ندارد.

ب) فساد بر اساس منافع عمومی: ابتدای فساد بر این مفهوم، به‌منزله لحاظ خیر و منفعت عمومی جامعه است که معمولاً بر اساس باور مشترک جامعه درباره منافعش تعیین می‌شود. بنابراین، این تعریف نیز در پژوهش‌های حقوقی قابل استناد نیست.

پ) فساد بر اساس رسوم اداری عمومی: بر اساس این تعریف، هر اقدامی که ناقض قواعد رسمی اداری یک کشور باشد، فساد اداری خوانده می‌شود. هرچند در بسیاری از قواعد اداری کشورها نیز

پاره‌ای از این اقدامات خلاف قانون، حمایت می‌گردد و سبب بروز پدیده فساد سیستماتیک در ساختار اداری می‌شود (Heidenheimer, 2002: 3-14).

پس از تشخیص مفهوم فساد و زیان‌های ناشی از آن، مقوله مبارزه با فساد مطرح خواهد شد. دولت‌ها همواره حجم قابل توجهی از بودجه عمومی را صرف راهکارهای مبارزه با فساد می‌کنند. فساد یکی از اصلی‌ترین تهدیدات علیه امنیت اقتصادی و اجتماعی و در نگاهی کلان‌تر علیه امنیت ملی است. به همین دلیل دولت‌ها همواره درصدد مبارزه جدی برای حداقلی کردن فساد و فراگیر شدن این مبارزه بوده‌اند. سیفا^۱ پنج اصل کلیدی را برای مبارزه با فساد بیان کرده است که کم یا بیش با گزارش‌دهی تخلف در ارتباط است. این پنج اصل کلیدی عبارت‌اند از:

الف) پذیرش و تصدیق بدنه‌های مدیریتی برای مبارزه با فساد، ب) شناسایی ریسک‌های مقابله با فساد، پ) توسعه استراتژی متناسب ضد فساد، ت) تأمین منابع برای اجرای استراتژی‌ها، ث) اقدام عملی در پاسخ به فساد صورت گرفته (قاسمی و غمامی، ۱۳۹۶: ۱۰).

اصطلاح اعلان جرم (سوت‌زنی)^۲، عموماً به فرایند گزارش و افشای یک اتفاق یا رویه خلاف قانون در یک ساختار، از سوی یک شخص افشاگر در همان ساختار یا خارج از آن، اطلاق می‌شود. اعلان‌کننده، معمولاً یکی از کارمندان سازمان دولتی یا خصوصی است که رفتار خلاف قانون کارفرمایان خود را گزارش می‌دهد. این فرد، می‌تواند کارمند فعلی یا سابق نهاد موردنظر باشد. این در حالی است که قانون‌شکنی می‌تواند در گذشته به وقوع پیوسته باشد، هم‌اکنون در جریان باشد یا در آینده بیم وقوع آن برود. اعلان جرم، در دو شاخه داخلی و خارجی، اتفاق می‌افتد. در نوع اول، یکی از کارکنان سازمان، از داخل سیستم، ارتکاب یک جرم را گزارش می‌دهد. در نوع دوم، عامل افشای اطلاعات، خارج از نهاد فعالیت مستقل دارد. رسانه‌های افشاگر، مراجع نظارتی و دریافت‌کنندگان خدمات از مهم‌ترین منابع اعلان جرم خارجی، به شمار می‌روند.

آماندا لیتر اعلان جرم را به دو بخش سخت و نرم تقسیم می‌کند. نوع سخت به اعلان‌هایی اطلاق می‌شود که اعلان‌کننده برای حفظ جایگاه سازمانی خود به محافظت قانون نیاز دارد. نوع دوم، اعلان‌هایی را شامل می‌شود که با قواعد هنجاری، قوانین مؤسسه و اخلاق، هیچ‌گونه منافاتی ندارد و در چهارچوب نهاد موردنظر، مجازاتی برای اعلان‌کننده تعریف نشده است (Leiter, 2014: 436).

1. Chartered Institute of Public Finance and Accountancy

2. whistle-blowing

اعلان جرم قانونمند در بسیاری از کشورهای جهان، مانند انگلستان، باید بر دو اصل مهم مبتنی باشند. نخست، در راستای تأمین منافع عمومی جامعه باشد. به عبارت دیگر، شکایات شخصی و معمولی، عموماً در این دسته‌بندی قرار نمی‌گیرند. دوم تطبیق با یکی از عناوین زیر است:

۱. جرائم جنایی (مواردی مانند تقلب و کلاهبرداری)؛

۲. مطابقت نداشتن اقدامات با تعهدات و الزامات مندرج در قوانین؛

۳. پایمال کردن عدالت؛

۴. ایجاد تهدید برای سلامتی و امنیت یک فرد یا گروه؛

۵. ورود آسیب به محیط زیست؛

۶. مخفی و پنهان‌سازی هر یک از موارد بالا^۱.

رابرت وان در پژوهش‌های خود به موشکافی تفاوت‌های اعلان جرم قانونی و غیرقانونی می‌پردازد. مسئله اساسی از منظر او، تعیین مرز قانونی برای اعلان عمل غیرقانونی از سوی اعلان‌کننده است. به عنوان مثال، می‌توان به وضعیت اعلان جرم به رسانه‌ها قبل از اطلاع به مقامات قانونی اشاره کرد (fisher, et al, 2000: 128).

در سال ۲۰۱۴، گروهی از محققین بین‌المللی، نوشتاری موسوم به «کتابچه بین‌المللی تحقیقات سوت‌زنی» منتشر کردند. بر اساس تعریف ابرازی ایشان، اعلان‌کننده یک نیروی سازمانی فعلی یا سابق تشکیلاتی است که وقوع عمل خلاف قانون را در داخل آن سازمان، گزارش می‌کند (Lewis, et al, 2014: 33). دلیل وستمن نیز از دیگر محققینی است که در این باره نظریه‌پردازی کرده است. وی اعلان جرم را در سه شاخه اصلی تقسیم‌بندی می‌کند:

الف) اعلان جرم فعال، که این نوع به اعلان مستقیم فعالیت غیرقانونی اطلاق می‌شود.

ب) اعلان جرم انفعالی، که به سرپیچی یک کارمند از اجرای دستورات غیرقانونی مافوق خود و اعلان دستور اطلاق می‌شود.

پ) اعلان جرم جنینی، این نوع از اعلان جرم با وجود اینکه می‌تواند فعال یا منفعل باشد، در حالی به وقوع می‌پیوندد که فرد اعلان‌کننده پیش از وقوع جرم، به واسطه عدم اعتماد کارفرما، از جایگاه خود معلق یا اخراج شده باشد (westman, 1991: 19-20).

مطالعات انجام‌شده در زمینه اعلان جرم حاکی از آن است که اعلان کردن، مشکلات فردی و حرفه‌ای مهمی ایجاد می‌کند. افرادی که اعلان جرم می‌کنند تقریباً همیشه به خاطر گزارش خود

1. for more information "see": Whistleblowing: Guidance for Employers and Code of Practice. Available At: <https://assets.publishing.service.gov.uk>

مجازات می‌شوند. بنابراین، می‌توان اعلان کنندگان را به‌عنوان افرادی که تنزل مقام پیدا کرده، اخراج شده، دچار فروپاشی حرفه‌ای شده و به خاطر تلاششان برای تصحیح خطا دچار مشکل و بیماری شده‌اند، توصیف کرد.^۱

۱. پیشینهٔ اعلان جرم

از آنجا که کشف مفاسد اقتصادی برای دولت‌ها همیشه دشوار بوده است، لذا در بسیاری از کشورها به شهروندان اعتماد می‌شود تا در مورد فساد مالی گزارش دهند. بی‌تردید یکی از مبانی این اعتماد را می‌توان اختصاص دادن بخشی از عواید حاصل از جرم به فرد اعلان‌کننده دانست.

گذشتهٔ اعلان جرم در انگلستان به قرون وسطی بازمی‌گردد. اصطلاح qui tam، کوتاه‌شدهٔ یک عبارت لاتین است که در خصوص فردی به کار می‌رود که همانند شاه، از طرف خود مبادرت به طرح دعوی علیه یک تقلب می‌کند (beck, 2000: 565-575). دریافت بخشی از مبلغ تقلب اعلان شده به‌عنوان پاداش برای اعلان‌کننده، سبب ایجاد انگیزه برای فردی است که از وقوع یک فساد یا تقلب مالی اطلاع دارد. مفهومی که در حقوق انگلیس از آن به داشتن حق مشارکت اقتصادی برای یک شهروند مسئولیت‌پذیر با انگیزهٔ تقویت نظام اخلاقی جامعه تعبیر می‌شود. در این زمینه می‌توان به فرمان پادشاه ادوارد دوم در خصوص اعلان تقلب بازرگانان شراب و اختصاص سهمی معادل یک‌سوم ارزش مالی تقلب کشف‌شده به فرد اعلان‌کننده اشاره کرد.

یکی دیگر از کشورهای پیش‌گام در اعلان جرم ایالات متحدهٔ آمریکا است. پیشینهٔ اعلان جرم در آمریکا فراز و نشیب‌های کمتری نسبت به انگلستان دارد. خصوصاً به این دلیل که بسیاری از حقوق‌دانان اروپایی با مهاجرت به آمریکا و شرکت در کنگرهٔ قاره‌ای^۲ از تجربیات نظام‌های حقوقی خود برای به رسمیت شناختن اعلان جرم استفاده نمودند. سرآغاز تصویب اولین قانون حمایت از اعلان‌کنندگان در آمریکا به افشاگری دو افسر نیروی دریایی علیه اسپیکر هاپکینز^۳ فرمانده نیروی دریایی آمریکا در دوران جنگ استقلال آمریکا برمی‌گردد که طی نامه‌ای به کنگرهٔ آمریکا اعلام کردند که هاپکینز اسرای انگلیسی را به شکلی غیرانسانی زندانی و شکنجه می‌کند. با تحقیقات کنگره در این خصوص، نخستین قانون حمایت از اعلان‌کنندگان جرائم در تاریخ ۳۰ جولای ۱۷۷۸ به تصویب رسید. مضمون این قانون چنین بود که وظیفهٔ همهٔ افراد در خدمت ایالات متحده و ساکنان

۱. در خصوص تاثیر متقابل ویژگی‌های شخصیتی و گرایش فرد به اعلان جرم و پیامدهای روانی حاصل از آن نک:

(منجوقی، ۱۳۸۹)

2. continatal congress

3. esek hopkins

آن است تا در صورت مطلع شدن از هرگونه خبر، سوء رفتار و تقلب توسط کارکنان دولت، آن را سریعاً به اطلاع کنگره برسانند (Kohn, 2011: 199). در ادامه این روند، مقوله به رسمیت شناختن اعلان‌کنندگان و پیش‌بینی سازوکارهای حمایتی به شکل مدون در قانون «ادعاهای دروغین»^۱ به وقوع پیوست. این قانون در ۳ مارس ۱۸۶۳ و در زمان ریاست جمهوری آبراهام لینکلن در اثنای جنگ داخلی آمریکا به تصویب رسید.

در طول جنگ‌های داخلی آمریکا، پیمانکاران تنگ‌های خراب و اسب‌های معیوب و بیمار را به ارتش اتحادیه تحویل می‌دادند و در جیره‌بندی غذایی تقلب می‌کردند. به دنبال این اتفاق، لینکلن اقدام به سخنرانی علیه کسانی کرد که برای منافع مالی شخصی خود اقدام به اعمال متقلبانه می‌کنند (Haron, 2009: 22). در نتیجه اقدامات مزبور کنگره آمریکا قانون اخیر را به تصویب رساند. این قانون چندین مرتبه مورد بازبینی قرار گرفته است که از آن جمله، اصلاحات در زمان ریاست جمهوری ریگان در سال ۱۹۸۶ است. اصلاحات مذکور بیشتر با هدف مقابله با تقلبات پیمانکاران نظامی و افزایش کارآمدی قانون در این خصوص بود. همان‌گونه که گفته شد، هدف اصلی از وضع این قانون نیز مبارزه با تقلب‌های پیمانکاران نظامی بود. ولیکن از اواخر قرن بیستم میلادی نیز اصلاحات مجددی در قانون یادشده با رویکردی معطوف به حوزه‌های بهداشت عمومی و امنیت غذایی صورت گرفت.

شایان ذکر است که قانون «ادعاهای دروغین» در هر یک از ایالت‌های آمریکا با توجه به ساختار فدرال آن، با تفاوت‌هایی اجرا می‌گردد. به‌عنوان مثال در ایالت کالیفرنیا، تقلب در جبران غرامت کارگران به‌وسیله کارفرما و همچنین «تقلب مالیاتی»^۲ قابلیت طرح به‌وسیله اعلان‌کننده‌ها را ندارد. در مقابل ایالت نیویورک، اعلان جرم در خصوص تقلب مالیاتی را به رسمیت می‌شناسد مشروط بر آنکه، درآمد متخلف مالیاتی بیش از یک میلیون دلار و خسارت واردشده به دولت در اثر این تقلب بیش از سیصد و پنجاه‌هزار دلار باشد. برخی از ایالت‌ها مانند واشنگتن نیز صرفاً اعلان جرم در زمینه بهداشت و درمان را تجویز می‌کنند. به این ترتیب، پاره‌ای از ایالت‌ها قانون ادعاهای دروغین را صرفاً در زمینه تقلب علیه بهداشت عمومی و برخی دیگر دامنه آن را توسعه داده‌اند و انواع تقلب‌ها علیه دولت را قابل اعلان می‌دانند.^۳

اصطلاح اعلان جرم (سوت‌زنی) به قرن نوزدهم بازمی‌گردد. در این مقطع پلیس بریتانیا، به منظور ارتباط با یکدیگر در شرایط اضطراری، به سوت مجهز شد. آن‌ها از سوت برای هشدار به

1. False claime act 1863

2. tax fraud

3. for more information see: "State and Local False Claims Acts". Available At: <https://constantinecannon.com>.

عموم مردم در مورد وقوع یک جرم یا اعلان این موضوع به همکاران خود استفاده می‌کردند.^۱ سال‌ها بعد، رالف نادر، فعال مدنی اهل ایالات متحده آمریکا، به‌منظور جایگزینی کاربرد واژگانی منفی چون خیرچین و دزد اسرار، در کتابی با عنوان سوت‌زنی، این اصطلاح را به کاربرد. در راستای انطباق موضوع پژوهش با ادبیات حقوق داخلی، با توجه به ویژگی‌های ذاتی کنش سوت‌زنی به‌جای معادل تحت‌اللفظی اصطلاح (whistle-blowing) از اصطلاح اعلان جرم استفاده می‌شود.

۲. ملزومات اعلان جرم

اعلان جرم به‌عنوان یک پدیده مؤثر اجتماعی در مبارزه با مفاسد اقتصادی، نیازمند آن است تا در کنار دیگر مفاهیم اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد. جامع‌نگری نسبت به پدیده‌های اجتماعی سبب می‌گردد تا هر موضوع با موضوع دیگر دیده و سنجیده شود. زیرا هیچ تأسیس اجتماعی و وابسته به زندگی جمعی انسان به‌تنهایی دارای معنی نیست. تمام عناصر در چهارچوب مجموعه خود معنی می‌یابند. این گفتمان که در علوم اجتماعی نیز مطرح می‌گردد، لزوم به‌کارگیری نگاهی جامع و سراسرین را در شناسایی مفهوم سوت‌زنی می‌طلبد.

یکی از مهم‌ترین ملزومات سوت‌زنی، «آزادی اطلاعات»^۲ است. آزادی اطلاعات به‌عنوان یکی از حقوق اساسی بشر مقدمه‌ای بر آزادی بیان^۳ است. پس بررسی ارتباط میان این دو مفهوم و سوت‌زنی بسیار حایز اهمیت است. آزادی اطلاعات به‌حق یک شهروند برای دستیابی به اطلاعات دولتی گفته می‌شود.^۴ برخی محققین معتقد هستند که حق دسترسی به اطلاعات عنوان دقیق‌تری دارد که نشان‌دهنده محتوای آن نیز است. حق دسترسی به اطلاعات یعنی اینکه هر یک از اعضای جامعه بتواند تقاضای دسترسی به اطلاعاتی را داشته باشد که در یکی از مؤسسات عمومی نگهداری می‌شود و آن مؤسسه جز در موارد استثنایی، احصاشده و مشخص، اطلاعات درخواستی را در اختیار متقاضی قرار می‌دهد (انصاری، ۱۳۸۷: ۲۶).

آزادی بیان از دیگر موارد مهمی است که بستر انجام اعلان جرم را فراهم می‌کند. در صدر ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) در مورد حق آزادی بیان آمده است: «هر کس حق آزادی عقیده و بیان دارد». میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل متحد (۱۹۶۶) در بند دوم

1. for more information see: The meaning and origin of the expression: Whistle-blower. Available At: www.phrases.org.uk; see also: Nader, Ralph, et al.(1974).Whistle blowing.london:Bantam Press

2 . Freedom of Information

3 . Freedom of speech

4. for more information"see":What is the Freedom of Information Act.Available At: ico.org.uk

از ماده ۱۹ اعلام می‌کند: «هر کس حق آزادی بیان دارد. این حق شامل آزادی جست‌وجو، گرفتن و دادن اطلاعات و هر نوع عقایدی، بدون توجه به چگونگی ارائه آن به‌طور زبانی یا نوشتاری یا چاپی و در شکل هنری یا به‌هر وسیله دیگری که خود انتخاب می‌کند، است».

با استفاده از مفاهیم آزادی اطلاعات و بیان می‌توان گفت که این دو حق اساسی برای انسان، مکمل یکدیگر می‌باشند و هر کدام در احقاق دیگری مؤثرند. در نتیجه، تحقق فرهنگ اعلان جرم در یک جامعه مستلزم فراهم آمدن مقدماتی است. به این معنی که در یک حاکمیت مردم‌سالار که حقوق بشر مانند آزادی بیان و اطلاعات به رسمیت شناخته می‌شود و قابلیت به‌کارگیری توسط یک‌یک افراد جامعه را دارد، در این صورت می‌توان انتظار داشت تا در سوت اعلام خطا دمیده شود. بدیهی است که در چنین جامعه‌ای اعلان جرم می‌تواند در مبارزه با مفاسد اقتصادی از جایگاه والایی برخوردار باشد.

نکته قابل توجه دیگر آن است که یکی از مهم‌ترین زمینه‌های فراهم شدن بستر فوق، آزادی و استقلال رسانه است. استقلال رسانه را می‌توان نتیجه تحقق و همراهی آزادی اطلاعات و آزادی بیان دانست. در تعریف استقلال رسانه می‌توان گفت که مقصود آن است که روزنامه‌نگاران و رسانه‌ها قادر باشند حقایق و وقایع را آن‌طور که اخلاق حرفه‌ای ایجاب می‌کند جست‌وجو، جمع‌آوری، تحلیل و منتشر کنند (انصاری، ۱۳۹۵: ۳۹). روزنامه‌نگاران نقش بسیار مهمی در اعلان جرم دارند. یکی از اقسام روزنامه‌نگاری که شباهت بسیاری به اعلان جرم دارد، «روزنامه‌نگاری تحقیقی» است که منحصراً در جست‌وجوی فساد و بر ملا کردن آن است. به عبارتی، هدف روزنامه‌نگاری تحقیقی کشف و اعلان حقایق و مبارزه با هر نوع فساد و سوءاستفاده از قدرت و خیانت در اموال عمومی است. به این نوع از روزنامه‌نگاران، کاوشگر و افشاگر نیز گفته می‌شود. عده‌ای از صاحب‌نظران بر این باور هستند که روزنامه‌نگار کاوشگر در برابر مسائل اجتماعی مورد بررسی نقش قاضی تحقیق را بازی می‌کند و می‌کوشد تا با جمع‌آوری اسناد و مدارک، وسایل اثبات ادعای خویش را به دست آورد (اسدی، ۱۳۹۱: ۲۹). در روش‌های اعلان جرم از گذشته‌های دور تا حال حاضر، تحولات بدیعی پدیدار شده است که از آن جمله تأثیر پذیری رسانه‌های جدید مبتنی بر بستر اینترنت است. امروزه بسیاری از فعالان سیاسی جهان معتقدند که بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در اعلان جرم بسیار کارگشا و ثمربخش است.

به‌عنوان مثال جولیان آسانژ، مؤسس و مدیر پایگاه اینترنتی ویکی‌لیکس با استفاده از رمزگذاری و دراپ پاکس‌های مجازی یک مدل جدید انقلابی برای رسانه‌های فعال در حوزه اعلان جرم دیجیتال پدید آورد. آسانژ با هک و رمزگذاری، اسرار دولتی کشورهای مدعی دموکراسی را منتشر ساخت و مدعای مطرح‌شده از سوی آن‌ها را به چالش کشید. اقدامات او، توجه بسیاری از رسانه‌های جهان را به موضوعات

مغفولی که سال‌ها توسط دولت‌ها پنهان نگه داشته شده بود، جلب کرد و اعلان جرم شکل جدیدی به خود گرفت. نشت اطلاعات، همواره یکی از ارکان حیاتی و مهم روزنامه‌نگاری بوده است؛ اما پیش از ویکی‌لیکس، هیچ‌کس یک بستر امن و رمزگذاری‌شده تخصصی برای انتشار چنین اسنادی نساخته بود. وی این حرکت را در دوران طلایی آغاز ظهور جدی جهان متصل و رسانه‌های اجتماعی آغاز کرد. هدف آسانز در آن دوره، دموکراتیزه ساختن قدرت‌هایی بود که دولت‌ها در انحصار داشتند.

روش آسانز برای به‌دست آوردن و انتشار اطلاعات، به دستورالعملی برای فعالان این حوزه بدل شد. وبگاه‌های متعددی به تقلید از ویکی‌لیکس در جهان شکل گرفتند و روزنامه‌نگاران الگوریتم‌های کدگذاری اطلاعات به سبک ویکی‌لیکس را یاد گرفتند.^۱ افشاگری‌های ویکی‌لیکس موجب گردید تا روزنامه‌نگاران کشورهای در حال توسعه در پی گزینش آن نوع از روزنامه‌نگاری برآیند که به توسعه کشورشان کمک نماید، ناکارآمدی و فسادهای محتمل را افشا کند و برای حل مشکلات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی راه‌حل عملی ارائه دهد.^۲

۲-۱. نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در اعلان جرم^۳

علاوه بر حمایت دولت‌ها، بسیاری از نهادهای مردمی در کشورهای مختلف جهان نیز به حمایت از اعلان جرم می‌پردازند. سازمان‌های مردم‌نهاد با بهره‌گیری از مکانیسم از پایین به بالا در مبارزه با فساد، باعث می‌گردند از قدرت به نفع عموم جامعه استفاده گردد. امروزه بسیاری از اندیشمندان معتقد هستند که مبارزه با فساد مستلزم مداخله جامعه مدنی از جمله رسانه‌ها، دانشگاه‌ها و عموم مردم است. با مشارکت مردم و سازمان‌های غیردولتی در فرایند کشف و تعقیب جرم، ضمن برقراری اعتماد لازم میان عموم مردم و دستگاه قضایی، زمینه فراهم شدن امنیت عمومی نیز فراهم می‌شود (شاملو و مهدی‌پورمقدم، ۱۳۹۶: ۲۹۶-۲۷۵).

فرایند کاری در اکثر این مجموعه‌ها شبیه به هم است و هر کدام طیف وسیعی از گزارش‌ها را درخصوص موضوعات مختلف مانند تخلفات اداری، سوءاستفاده از قدرت، تهدید علیه بهداشت عمومی و محیط‌زیست را مورد بررسی قرار می‌دهند. از جمله دلایل ورود سازمان‌های مردم‌نهاد به مسئله اعلان جرم، حمایت از اعلان‌کنندگان است. حفظ محرمانگی هویت فرد اعلان‌کننده و

1. for more information "see": WikiLeaks set 21st century model for cyber-leak journalism. Available At: <https://www.france24.com>.

۲. جولیان آسانز در ۱۱ آوریل ۲۰۱۹ در سفارت اکوادور در لندن بازداشت شد. در خصوص نحوه عملکرد شخص او و وبگاه ویکی‌لیکس ن.ک: صفحه، راحله. (۱۳۹۱). بررسی دیدگاه کارشناسان ارتباط جمعی درباره اهداف ویکی‌لیکس در حوزه روزنامه‌نگاری. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد تهران مرکزی.

3. The Role of NGOs in the Whistleblowing Process

مصونیت او از خطرات بالقوه اعلان جرم هدف اصلی این سازمان‌ها است. همچنین، دلیل مهم دیگری که باعث گردیده است تا تعداد این قبیل مجموعه‌ها روزبه‌روز افزایش پیدا کند، انجام تحقیقات اولیه در خصوص صحت ادعای شخص اعلان‌کننده است. این دلیل خود سبب ایجاد دو نفع قابل توجه می‌گردد؛ نفع اول آن است که در صورت عدم صحت ادعای اعلان‌کننده و یا فقدان و ضعف ادله اثباتی، او را از عواقب شکایت کارفرما مصون نگه می‌دارند و نفع دوم آن است که با حصول اطمینان از ادعاهای او و جمع‌آوری مدارک جرم یا تقلب، از اطاله دادرسی جلوگیری می‌کند و زمینه‌ساز صرفه‌جویی در زمان و بودجه دستگاه قضایی می‌شوند.

۲. اصول اساسی در قوانین اعلان جرم^۱

اصلی‌ترین نگرانی فعالین عرصه اعلان جرم، حمایت از اعلان‌کنندگان جرم می‌باشد. به‌گونه‌ای که ارتباط مستقیمی میان تهدیدات متوجه شخص اعلان‌کننده جرم و حمایت‌های موردنیاز او وجود دارد. تهدیدات درباره اعلان‌کنندگان شاغل در بخش خصوصی به مراتب جدی‌تر است. این تهدیدات را به دو قسم مادی و معنوی می‌توان تقسیم کرد. در حوزه تدابیر حمایتی مادی رویه‌های مشابهی دیده می‌شود، اما در خصوص حمایت‌های معنوی همچنان کمبودهای بسیار مهمی وجود دارد که زمینه ایجاد فشارهای روانی شدید بر روی شخص اعلان‌کننده جرم می‌گردد.

در اکثر نظام‌های حقوقی مقررات مشخص برای حمایت از اعلان‌کنندگان جرم در مقابل تهدیدات احتمالی وضع گردیده است. در تمامی این قوانین تعریف روشنی از محافظت و حوزه‌های مادی و معنوی وابسته به شخصیت اعلان‌کننده جرم ارائه شده است. عموماً این حمایت‌ها شامل اشخاصی می‌شود که وقوع نقض قانون، سوءمدیریت، اتلاف بودجه عمومی یا سرمایه بخش خصوصی، سوءاستفاده از قدرت و یا یک خطر بالقوه علیه بهداشت و امنیت عمومی را اعلان می‌دارند.

بدیهی است که تدابیر حفاظتی یادشده اختصاص به کارکنان بخش دولتی ندارد و شامل همه کسانی که داوطلبانه و با یک گمان معقول و حسن نیت اقدام به اعلان جرم می‌کنند، خواهد بود. با بررسی قوانین مربوط به اعلان جرم در کشورهای موردبررسی در پژوهش حاضر، این ویژگی‌های حمایتی مشترک را می‌توان این چنین احصا نمود:

۱. محافظت از هر نوع اقدام تبعیض‌آمیز و تلافی‌جویانه از جمله تعلیق، اخراج و یا هرگونه تغییر

در شرایط کاری؛

۲. محافظت در برابر آزار و اذیت و تهدید علیه شخص و خانواده او؛

۳. محافظت از هویت فرد و حفظ محرمانگی گزارش‌های او؛

1. basic principles at whistleblowing legislation

۴. محافظت از کارمندانی که کارفرمایان آن‌ها به اشتباه معتقدند که آن‌ها اعلان‌کننده جرم هستند.

دیگر اصل مشترک در این دسته از قوانین، پیش‌بینی فرایند پرداخت پاداش به اعلان‌کننده جرم و نحوه محاسبه آن است. فلسفه این تأسیس قانونی ایجاد انگیزه در اشخاص برای اعلان جرم در خصوص آن دسته از تقلب‌های اقتصادی است که از دید نهادهای نظارتی به دور مانده است. به علاوه، این پاداش می‌تواند جبران‌کننده خسارت‌های احتمالی باشد که فرد در اثر اعلان جرم متحمل می‌شود. این پاداش‌ها که گاه ممکن است به میلیون‌ها دلار برسد تماماً از محل عواید حاصله از کشف جرم تأمین می‌گردد و در نتیجه هیچ‌گونه هزینه‌ای بر جامعه و بودجه عمومی تحمیل نمی‌گردد.^۱

پیش از بررسی اجمالی قوانین کشورهای موردنظر، صرفاً به منظور یادآوری امکان استفاده از محتوای برخی از اسناد بین‌المللی درباره موضوع اعلان جرم، به دو نمونه اشاره می‌گردد. در ماده ۳۳ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد آمده است:

«هر کشور عضو، گنجاندن اقدامات مقتضی را به منظور تأمین حمایت از هرکسی که با حسن نیت و بنا به دلایل معقول، هر واقعتی مربوط به جرائم احراز شده بر اساس این کنوانسیون را به مقامات صلاحیت‌دار گزارش دهد در برابر هر رفتار غیرقابل توجیهی، در نظام حقوقی داخلی خود مورد بررسی قرار خواهد داد».^۲

همچنین بر اساس ماده ۲۴ کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی برای محافظت از هویت افراد افشاگر که حاضر به شهادت در خصوص عمل مجرمانه گردیده‌اند مقرر شده است که برای استماع شهادت آن‌ها و حفاظت از هویت ایشان، از فناوری‌های ارتباط جمعی نظیر تماس‌های ویدیویی استفاده گردد و محل سکونت آن‌ها افشا نگردد یا در صورت لزوم محل سکونت شاهد تحت‌الحفظ یا تغییر داده شود.^۳

۱. به عنوان مثال می‌توان از فردی به نام بردلی بیرکنفلد کارمند سابق بانک معروف «گروه یو بی اس» نام برد که با اعلان تخلفات مالیاتی آن‌ها مبلغ ۱۰۴ میلیون دلار جایزه دریافت کرد. در این خصوص نک:

I.R.S. Awards \$104 Million to Bradley Birkenfeld, a Whistle-Blower - The New York Times. Retrieved September 14, 2019, from <https://www.nytimes.com/2012/09/12/business/whistle-blower-awarded-104-million-by-irs.html>

2. UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST CORRUPTION.

3. UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO UNITED NATIONS.

۱-۳. اعلان جرم در قوانین آمریکا

ایالات متحده آمریکا یکی از پیش‌گامان قانونمندی‌سازی اعلان جرم می‌باشد. گسترده‌ترین مقررات تدوین شده و بیشترین مطالعات دانشگاهی در خصوص اعلان جرم در آمریکا صورت می‌پذیرد. اعلان جرم در طول تاریخ آمریکا تحولات بسیاری را تجربه کرده است. در ابتدا، اعلان‌کنندگان جاسوس و مخبر انگاشته می‌شدند و افشاگری‌هایشان نیز خیانت تلقی می‌شد. عنوان‌های یادشده با گذشت زمان از ماهیت منفی خود فاصله گرفت و به واژه‌ای خنثی بدل شد. (papandrea, 2014: 483). تداوم این روند در سال‌های اخیر، اعلان جرم را در فرهنگ آمریکا به عملی تحسین‌برانگیز، بدل کرده است (macey, 2007: 1901).

آغاز تدوین نخستین رژیم حقوقی مدرن و فدرال اعلان جرم در آمریکا، به دهه ۱۹۷۰ میلادی، اندکی پس از رسوایی واترگیت^۱، که سبب استعفای ریچارد نیکسون رئیس‌جمهور وقت آمریکا شد، بازمی‌گردد (colman, 2015: 1196). از بزرگ‌ترین دستاوردهای حقوقی مقطع تاریخی یادشده می‌توان به اصلاح قانون خدمات دولتی (CSRA) در سال ۱۹۷۸ و قانون حفاظت از سوت‌زنان (WPA) در سال ۱۹۸۹ اشاره کرد.

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، قوانین مربوط به اعلان جرم در آمریکا زمینه‌های مختلف و گوناگونی را تحت پوشش خود قرار می‌دهد. نکته حائز اهمیت در این خصوص آن است که اکثر این قوانین در طی وقوع حوادث بحران‌آفرین برای دولت آمریکا به تصویب رسیده است و هدف همگی آن‌ها جلوگیری از وقوع چنین اتفاقاتی در آینده است. به‌عنوان مثال یکی از دلایل اصلی اصلاح قانون ادعاهای دروغین، مبارزه با فسادهای مالی پیمانکاران نظامی در طی دوران جنگ سرد بود.

در قرن حاضر نیز ایالات متحده آمریکا به‌دنبال بحران‌های مالی شدید و رکود بزرگ اقتصادی در وال‌استریت و افزایش سرسام‌آور قیمت مسکن، با وضع قوانین جدید از ظرفیت‌های اعلان جرم استفاده نمود. از جمله معروف‌ترین قوانین به تصویب رسیده می‌توان به «قانون داد-فرانک»^۲ مصوب سال ۲۰۱۰ میلادی اشاره کرد. این قانون که به‌منظور سامان‌دهی وضع شرکت‌های سهامی وال‌استریت و نحوه حسابرسی از آن‌ها و حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان وضع گردید ارتباط مستقیمی با قانون «فعالیت‌های فسادآمیز خارجی»^۳ مصوب ۱۹۷۷ میلادی که در سال ۱۹۹۸ نیز اصلاحاتی در آن صورت گرفت، دارد. قانون فعالیت‌های فسادآمیز خارجی به‌منظور مبارزه با رشوه‌خواری وضع گردید و در آن صراحتاً اعلان جرم را به رسمیت شناخت و نظام پاداش‌دهی به

1. Watergate scandal

2. The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act 2010

3. Foreign Corrupt Practices Act of 1977

اعلان کنندگان جرم را نیز مشخص کرد. قانون داد- فرانک در بسیاری از موارد به وسیله این قانون تقویت می‌گردد. قانون فعالیت‌های فسادآمیز خارجی، پاداشی معادل ۱۰ تا ۳۰ درصد از تخلف افشاشده را به اعلان کننده پرداخت می‌کند و حتی شامل غیر آمریکایی نیز می‌گردد و بر این اساس می‌توان گفت قانون داد- فرانک کارآمدی قانون فعالیت‌های فسادآمیز خارجی را به شدت افزایش داد^۱.

در آمریکا، سازمان‌های مردم‌نهاد در کنار قوانین حمایتی از اعلان کنندگان، بازدهی اعلان جرم را به شدت افزایش داده‌اند و علاوه بر آنکه مسیر ارتباطی دریافت گزارش‌های محرمانه در خصوص مفاسد اقتصادی هستند، ساختاری برای حمایت و محافظت از اعلان کنندگان می‌باشند. یکی از معتبرترین سازمان‌های دولتی فعال در خصوص اعلان جرم سازمان خدمات «درآمدهای داخلی»^۲ آمریکا وابسته به وزارت خزانه‌داری آمریکا است. این سازمان علاوه بر تحقیق درباره فرار مالیاتی و حسابرسی، به گزارش‌های اعلان کنندگان نیز رسیدگی می‌کند. سازمان مذکور بر اساس قانون مالیات‌دهندگان در آمریکا که در اول ژوئیه ۲۰۱۹ به تصویب رسید، دستورالعمل‌های جدیدی در خصوص نحوه پذیرش گزارش و حمایت از اعلان کنندگان در قبال اقدام‌های تلافی جویانه دریافت کرد. بر این مبنا هر ادعایی قابلیت پیگیری ندارد و این ساختار وسیله انتقام جویی و حل اختلاف‌های شخصی و تجاری نیست و سازمان به دنبال اطلاعات مستحکم است.

این قانون که درباره تقلب‌های مالیاتی اشخاص خصوصی اعمال می‌گردد و شرایط جدیدی را برای آغاز اعلان جرم بیان کرده که گویای آن است اعلان زمانی مورد رسیدگی واقع می‌شود که درآمد ناخالص شخص متقلب بیش از دویست هزار دلار در سال مالیاتی باشد و همچنین مالیات مقرر او یا مجازات فرار مالیاتی او بیش از دو میلیون دلار باشد. در صورت تحقق این شرایط مبلغی معادل ۱۵ تا ۳۰ درصد از عوایدی که دولت در نتیجه اطلاعات افشاشده توسط اعلان کننده به دست آورده است به عنوان پاداش به او پرداخت می‌کند. شرط اساسی بهره‌مندی از این پاداش تکمیل فرم مخصوصی که فرم شماره «۲۱۱» نام دارد، است^۳. در این فرم باید اطلاعات کاملی در خصوص فرد متقلب، نحوه تقلب، زمینه تقلب و مشخصات دقیق اعلان کننده درج گردد.

در دهه ۲۰۱۰، دو رویداد بحث‌برانگیز، چالش‌های تازه‌ای را در زمینه اعلان جرم، برای جامعه آمریکا، به وجود آورد.

1. for more information "see": Foreign Bribery, Including in Wildlife Trafficking. Available At: <https://www.whistleblowers.org>

2. The Internal Revenue Service

3. for more information, see: Whistleblower - Informant Award. Available At: <https://www.irs.gov>

۱) نخستین مورد، افشاگری چلسی (پیش از آن بردلی) منینگ بود. منینگ که از کارکنان ارتش ایالات متحده آمریکا بود، بیش از ۷۰۰ سند طبقه‌بندی‌شده و محرمانه را در اختیار گردانندگان وبسایت ویکی لیکس، قرار داد.^۱

۲) مسئله چالش‌برانگیز دیگر در این سال‌ها، افشاگری‌های ادوارد اسنودن، افسر سابق آژانس امنیت ملی و سازمان مرکزی اطلاعات آمریکا، در سال ۲۰۱۳ بود. وی پس از انتشار اطلاعات محرمانه، به روسیه گریخت.^۲

۲-۳. اعلان جرم در قوانین انگلستان

تدوین نخستین رویه قضایی مدرن مربوط به اعلان جرم در انگلستان، به قانون «افشای اطلاعات منافع عمومی» (PIDA) در سال ۱۹۹۸ بازمی‌گردد. این قانون به کارمندان اجازه می‌دهد که فعالیت‌های غیرقانونی کارفرمایان خصوصی و دولتی خود را به صورت درونی یا خارج از ساختار سازمانی گزارش دهند. بر اساس این قانون، اگر فرد اعلان‌کننده پس از اعلان جرم با رفتار تبعیض‌آمیز از سوی مدیران خود مواجه شود، کارفرما باید اثبات کند که این رفتار از اعلان جرم توسط فرد ناشی نمی‌شود و دلایل دیگری دارد.^۳ بر اساس گزارش‌های آماری و مطالعات تطبیقی اندیشمندان و حقوق‌دانان، مقررات اعلان جرم در انگلستان، اشاعه اعلان جرم را بیش از انواع مشابه آمریکایی خود افزایش داده است. قانون یادشده، علاوه بر مجاز دانستن اعلان جرم در صورت وقوع جرم یا عمل غیرقانونی در یک سازمان، اعلان را به عدم پایبندی به تعهدات قانونی، نواقص بهداشتی، عدم رعایت جوانب ایمنی کار و آسیب‌های زیست‌محیطی نیز تسری داده است. با این وجود، صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند که قانون افشای اطلاعات منافع عمومی انگلیس نیز حتی پس از گذشت ۱۵ سال از اجرا به دلیل فقدان سازوکار مؤثر برای محافظت از اعلان‌کنندگان، نتوانست به‌طور کامل اهداف خود را تحقق بخشد (Callahan, E.H, 2004: 885). واکنش پارلمان انگلیس به انتقادات مطرح‌شده از این قانون به تدوین قانون جدیدی موسوم به «دستورالعمل اصلاحات اداری و تنظیم مقررات» (ERRA) ۲۰۱۳، انجامید. این اصلاحیه، از یک سو موارد شامل قانون اعلان جرم را محدود ساخت و از سوی دیگر، سبب افزایش اعتماد اعلان‌کنندگان نسبت به حمایت قانون از آن‌ها شد (asthon, 2015: 35).

1. for more information "see": Chelsea Manning to Be Released Early as Obama Commutes Sentence. Available At: <https://www.nytimes.com>

2. for more information see: Edward Snowden. Available At: <https://www.britannica.com>

3. Britain, Public Interest Disclosure Act 1998.

۳-۳. اعلان جرم در قوانین فرانسه

نظام حقوقی فرانسه با توجه به ساختار اجتماعی خاص و هنجارهای مسلط اخلاقی نسبت به سایر کشورهای پیش‌گام در به رسمیت شناختن اعلان جرم، با نوعی تردید و به شکلی نامنسجم به حوزه تقنین درخصوص اعلان جرم ورود پیدا کرد. در این خصوص، نگاهی به قوانین پراکنده و نیز پیش‌بینی شرایط غیرمنعطف در سیر قانون‌گذاری درخصوص اعلان جرم در فرانسه نیز مؤید همین نظر است. با این حال، قانون‌گذاران فرانسه با توجه به فراگیر شدن اعلان جرم در بسیاری از کشورهای جهان و برای هم‌راستا شدن با سیاست‌های اتحادیه اروپا درخصوص حمایت از اعلان‌کنندگان جرائم برای تأمین امنیت مالی در اتحادیه اروپا مبادرت به تصویب سلسله قوانینی در این خصوص کرده‌اند. فرانسه، نخستین قوانین خود در حوزه محافظت از اعلان‌کنندگان جرائم را در سال ۲۰۰۴، تصویب نمود. بر اساس این قوانین، اعلان‌کنندگان حاضر در فرانسه، می‌توانند گزارش خود را به‌صورت ناشناس و مستقل در اختیار کمیسیون ملی انفورماتیک و آزادی^۱ ارائه دهند (Flanigan, 2006: 119). هم‌زمان با ایجاد این امکان، قوانینی نیز به‌منظور ایجاد آزادی بیان در محل کار برای اعلان‌کنندگان تدوین شد که توانست نقش بسزایی در تأمین حداکثری منافع عمومی داشته باشد (Fasterling, Lewis, 2014: 89).

در سال ۲۰۱۳ نیز سه قانون جدید در راستای افزایش افشاگری‌های مرتبط با منافع عمومی به تصویب رسید. هدف اصلی قوانین مزبور، افزایش تمرکز بر رشد اعلان جرم در حوزه تهدیدات بهداشتی، فعالیت‌های غیرقانونی زیست‌محیطی، افزایش نظارت بر شخصیت‌های برجسته عمومی و جرائم اقتصادی بوده است.

در تاریخ ۹ دسامبر ۲۰۱۶ با تصویب قانون «شفافیت، مبارزه با فساد و نوسازی زندگی تجاری»^۲ که با عنوان قانون سپان دو شناخته می‌شود، تحولات جدیدی درخصوص به رسمیت شناختن اعلان‌کنندگان و نیز حمایت از ایشان به وجود آمد. در این قانون که ویژگی‌های شخص اعلان‌کننده معین گردیده است، گفته شده است که اعلان‌کننده شخصی حقیقی است که با حسن نیت یک جرم، نقض جدی و آشکار یک معاهده بین‌المللی، قانون و مقررات و یا یک آسیب یا تهدید جدی علیه منافع عمومی را که شخصاً از آن اطلاع یافته است را اعلان می‌کند^۳. بر اساس این قانون، شخصی که می‌خواهد اقدام به اعلان جرم کند موظف به رعایت مراحل گردیده که بدین شرح است:

1. la Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL)

2. Sapin 2 Law.

3. for more information"see": Major Changes on Whistleblowing in France. Available At: <https://www.anticorruptionblog.com>

- ۱) باید ابتدا افشاگری خود را به سرپرست یا ناظر مستقیم یا غیر مستقیم خود که از سوی کارفرما برای این منظور مشخص شده است بیان کند؛
- ۲) در مرحله بعد اگر هیچ اقدامی به دنبال دریافت گزارش صورت نپذیرفت شخص می‌تواند به مقامات قضایی یا اداری یا یک مشاور متخصص اطلاع دهد؛
- ۳) در آخر چنانچه بعد از گذشت سه ماه هیچ اقدامی از سوی اشخاص ذی صلاح انجام نگرفت اعلان‌کننده می‌تواند مبادرت به افشاگری در رسانه‌ها کند.

از ابتدای ژانویه ۲۰۱۸ میلادی تمامی شرکت‌هایی که بیش از پنجاه نفر کارمند دارند موظف هستند که سازوکارهایی را برای حمایت از اعلان‌کنندگان ایجاد کنند. به علاوه، در خصوص نقض تعهد رازداری که در حقوق فرانسه بسیار مورد توجه قرار دارد، اگر اعلان جرم برای محافظت از منافع موضوع افشا ضروری باشد و مراحل مقرر در قانون برای اعلام رعایت گردیده باشد؛ مسئولیتی متوجه شخص اعلان‌کننده نخواهد بود. با این حال، قانون سپان دو اعلان جرم در خصوص اسرار میان وکیل و موکل، پزشک و بیمار و همچنین مسائل مربوط به امنیت ملی را ممنوع اعلام کرده است.

۴. اعلان جرم در قوانین و مقررات ایران

در نظام حقوقی ایران تاکنون اصطلاح سوت‌زنی یا اعلان جرم به صراحت به کار نرفته است و بدیهی است که تعریفی نیز از آن ارائه نگردیده است. با این وجود، در بررسی قوانین و مقررات مصادیقی وجود دارد که مفهوم آن نزدیک به اعلان جرم است. به همین منظور، در این قسمت ضمن بررسی قوانین و مقررات به صورت کوتاه، نقاط ضعف و قوت آن‌ها نیز مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

یکی از مهم‌ترین نهادهای مبارزه با مفاسد اقتصادی سازمان بازرسی کل کشور است. قوانین مربوط به سازمان را می‌توان از نقاط قوت لحاظ اعلان جرم در حقوق ایران دانست، به گونه‌ای که بسیاری از این قوانین در نوع خود متمایز است. اصل ۱۷۴ قانون اساسی بیان می‌کند: «بر اساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرا صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضاییه تشکیل می‌گردد. حدود و اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند».

در این راستا ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور آمده است: «چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های مشمول بازرسی، مسئولان سازمان حسابرسی دولتی، حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوء جریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند».

همان‌گونه که مشاهده می‌شود قانون سازمان اشاره‌ای به حق یا تکلیف شهروندان عادی مبنی بر اعلان جرم در صورت مشاهده فساد مالی نکرده است. بند الف ماده ۱۱ قانون مزبور را می‌توان مهم‌ترین نقطه قوت توجه به موضوع اعلان جرم دانست و در صورتی که مفاد آن به شکل کامل محقق گردد بدون تردید گامی مؤثر در نهادینه کردن فرهنگ سوت‌زنی و ایجاد بستر تحقق سازوکار نظارت توسط جامعه مدنی^۱ خواهد بود. بند معنون اشعار می‌دارد: «بهره‌گیری از توان تشکلی‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور انجام وظایف محوله». در همین زمینه دستورالعمل ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان و ماده ۵۶ آیین‌نامه اجرایی با هدف گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر و ایجاد زمینه مشارکت مردمی در امر نظارت همگانی و پیشگیری از تخلف و جرم، ارتقای سلامت نظام اداری، مقابله با فساد و توسعه فرهنگ قانون‌مداری و بهره‌گیری از توان علمی، تخصصی و اطلاعاتی تشکلی‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص حقیقی واجد شرایط از سوی ریاست محترم قوه قضاییه ابلاغ گردید. هر چند در این دستورالعمل نیز توجهی به نقش شهروندان عادی که به هر نحوی از وجود فساد اطلاع یافته‌اند نشده است؛ اما شرایط بازرسان افتخاری و سازمان‌های مردم‌نهاد و حیطة وظایف ایشان مشخص شده است. ماده ۵ دستورالعمل درباره حیطة همکاری بازرسان افتخاری به موارد مهمی مانند: تضييع منابع ملی از جمله اموال عمومی و دولتی، منابع طبیعی و محیط‌زیست و گزارش فساد و سوء جریان اداری، مالی و اقتصادی اشاره کرده است.

از دیگر قوانین مهم دیگری که در زمینه اعلان جرم می‌توان به آن استناد کرد، «قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» است. ماده ۱۳ این قانون می‌گوید: «کلیه مسئولان دستگاه‌های مشمول این قانون موظف‌اند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرائم مربوط به ارتشاء، اختلاس، کلاه‌برداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی،... و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضایی واداری رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات گزارش نمایند، در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات اسلامی می‌شوند». همچنین، در تبصره ماده فوق‌الذکر در خصوص کارمندان نیز مقرر گردیده است: «هر یک از کارکنان دستگاه‌های موضوع این قانون که در حیطة وظایف خود از وقوع جرائم مذکور در دستگاه متبوع خود مطلع شود مکلف است بدون اطلاع سایرین مراتب را به صورت مکتوب و فوری به مسئول بالاتر خود و یا واحد نظارتی گزارش نماید در غیر این صورت مشمول مجازات فوق می‌شود».

1. monitoring by civil society

نکته مهمی که قانون‌گذار در مورد آن در اینجا تعیین تکلیف ننموده آن است که آیا کارمندان این حق را دارند که در جریان روند رسیدگی یا نتیجه نهایی گزارش خود قرار گیرند؟ و از آن مهم‌تر اینکه آیا در صورت عدم رسیدگی می‌توانند موضوع را در رسانه‌ها مطرح کنند یا خیر؟ این خلأ قانونی که در قوانین مشابه نیز مشاهده می‌شود از جمله نقاط ضعف قوانین حوزه مورد بررسی است. ماده ۱۴ قانون ارتقا سلامت بیان می‌کند: «بازرسان، کارشناسان رسمی، حساب‌رسان و حسابداران، ممیزین، ذی حساب‌ها، ناظرین و سایر اشخاصی که مسئول ثبت یا رسیدگی به اسناد، دفاتر و فعالیت‌های اشخاص حقیقی و حقوقی در حیطه وظایف خود می‌باشند موظف‌اند در صورت مشاهده هرگونه فساد موضوع این قانون، چنانچه ترتیباتی در قوانین دیگر نباشد، مراتب را به مرجع نظارتی یا قضایی ذی صلاح اعلام نمایند...»

به‌علاوه، در ماده ۳ آیین‌نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه‌های اجرایی مقرر شده است: «کلیه کارکنان دستگاه‌های موضوع آیین‌نامه مکلف‌اند در صورتی که اطلاع از وقوع اقدامات مندرج در ماده (۱) نسبت به خود یا دیگر کارکنان مراتب را با ذکر مشخصات فرد یا افراد پیشنهادکننده به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و مقامات مافوق اطلاع دهند تا مطابق قانون پیگیری شود».

بند پ ماده ۷ قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی از دیگر موارد قابل استناد در خصوص موضوع اعلان جرم است. قانون‌گذار در تبصره بند یادشده اشعار می‌دارد: اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف هستند به: «ارائه گزارش معاملات یا عملیات یا شروع به عملیات بیش از میزان مصوب شورا یا معاملات و عملیات مشکوک بانکی، ثبتی، سرمایه‌گذاری، صرافی، کارگزاری و مانند آن‌ها به مرکز اطلاعات مالی»

مهم‌ترین نقطه ضعف قوانین و مقررات موجود در نظام حقوقی ایران را می‌توان کم‌توجهی قانون‌گذار به اصل هشتم قانون اساسی دانست. در این اصل بیان گردیده است که: «در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند. وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ». اصل هشتم قانون اساسی را می‌توان عنصر قانونی ویژه برای تحقق موضوع اعلان جرم در حقوق ایران دانست که متأسفانه کیفیت مطلوب آن، خصوصاً در مبارزه با مفاسد اقتصادی توسط قانون‌گذار معین نشده است. قوی‌ترین و مهم‌ترین اهرم کنترل در جامعه، قدرت و یکپارچگی نظارت مردم است که باید در تمام ابعاد، جامعه با چشمانی باز و آگاهانه مراقب و ناظر امور باشد (کعبی، ۱۳۹۴: ۶).

در قوانین موجود هر چند به وظیفه مقامات و کارکنان دولتی و برخی اشخاص به مناسبت حرفه و شغل آن‌ها اشاره شده است، اما در هیچ‌یک از آن‌ها درباره وظیفه همگانی شهروندان و اصحاب رسانه در مورد اعلان جرم اشاره‌ای نگردیده است. با مطالعه قوانین و مقررات کنونی می‌توان به این نتیجه رسید که سیاست جنایی فعلی حتی در مواردی عملاً در مسیر جرم‌انگاری اعلان جرم قدم برداشته است. به‌عنوان مثال، ماده ۵ قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران چنین می‌گوید: «فهرست دارایی‌های افراد مشمول و نیز اسناد و اطلاعات مربوط به آن به‌جز در مواردی که در این قانون و آیین‌نامه ذیل آن تعیین شده است، محرمانه بوده و هر یک از مسئولان و کارکنان که حسب وظیفه مأمور تهیه، ثبت، ضبط و حفظ فهرست دارایی‌های افراد مشمول یا اسناد و اطلاعات مرتبط با آن، موضوع این قانون باشند و یا برحسب وظیفه اسناد مذکور در اختیار آنان قرار گیرد، اگر مرتکب افشاء یا انتشار مندرجات این اسناد شوند و یا خارج از حدود وظایف اداری در اختیار دیگران قرار دهند یا به هر نحوی عالم‌عامداً دیگران را از مفاد آن‌ها مطلع سازند، به یکی از مجازات‌های درجه شش مقرر در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محکوم خواهد شد. همین مجازات در مورد کسانی نیز مقرر است که با علم و اطلاع مبادرت به افشاء، چاپ و یا انتشار اطلاعات مزبور نموده و یا موجبات افشاء، چاپ یا انتشار آن‌ها را فراهم نمایند». اصولاً اندیشمندان در حوزه مطالعات مبارزه با مفاسد اقتصادی بر این باور هستند که در جوامعی که آزادی بیان و مطبوعات محدود می‌شوند، امکان افشاکاری در مورد فساد مقامات دولتی و کارکنان دولت وجود ندارد و به این ترتیب فساد پوشیده می‌ماند و در خفا رشد می‌کند. در صورتی که اگر محدود نشوند، به‌طور مؤثری می‌توانند از گسترش فساد در جامعه جلوگیری نمایند (توسلی‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۴۲).

همچنین، وجود ضعف در پاره‌ای از قوانین فعلی و فقدان کارایی مطلوب آن‌ها در مبارزه با مفاسد اقتصادی را باید نتیجه توجه نمودن به سیاست جنایی مشارکتی و استفاده از ظرفیت‌های اجتماعی، ارائه نشدن تعریف مناسبی از مقوله‌هایی مانند امنیت ملی، فقدان ضابطه مشخص برای طبقه‌بندی اطلاعات و ارائه تفاسیر موسع از حریم خصوصی مسئولان برای صیانت از آن و ترجیح حیثیت معنوی آن‌ها بر منافع عمومی حاکمیت و جامعه دانست. پیش‌بینی نکردن سازوکارهای حمایت از اعلان‌کنندگان در قبال تهدیدات بالقوه و بالفعلی که در معرض آن قرار دارند و نیز فقدان نظام تشویق و پاداش و معضلات دسترسی آزاد به اطلاعات مالی و نبود شفافیت، حتی کارمندان دولتی را با مشکلات فراوانی در خصوص اثبات ادعای فساد مالی مواجه می‌سازد. همچنین در قوانین داخلی توجهی به اعلان جرم توسط افرادی که علاقه ندارند هویت آن‌ها مشخص شود، نشده است. ازاین‌رو

نیازمند فراهم کردن زیرساخت‌های خطوط امن ارتباطی^۱ برای اعلان جرم هستیم. سرانجام اینکه، آموزش موضوعی است که برای استفاده همه‌جانبه از ظرفیت‌های اعلان جرم برای مبارزه با مفاسد اقتصادی در ایران مغفول مانده است. جامعه نیازمند آن است تا آگاه شود در قبال درخواست‌های نامشروع مالی تسلیم نگردد و بنا بر وظیفه شهروندی خود به‌عنوان عضوی از جامعه مکلف است تا در صورت اطلاع از فساد مالی و یا مواجهه با آن در سوت اعلام خطا بدمد.

نتیجه

نگاهی به سیر ظهور و سقوط دولت‌های گذشته مؤید این حقیقت است که مفاسد اقتصادی یکی از اصلی‌ترین دلایل تزلزل بنیان‌های سیاسی و اضمحلال آنان می‌باشد. در همین راستا، نتیجه حاصله بیانگر آن است که دولت‌ها به تنهایی در مبارزه با فساد شکست می‌خورند و قادر به مهار آن نخواهند بود. استمداد از سیاست جنایی مشارکتی و جامعه مدنی در مبارزه با فساد، رویکرد نوظهور و کارآمدی است که بسیاری از نظام‌های حقوقی امروز از آن استفاده می‌کنند. این شیوه سبب صرفه‌جویی در بودجه نهادهای نظارتی می‌شود و دولت را از افزایش هرروزه زیرساخت‌های مبارزه با فساد و به‌کارگیری زمان و نیروی انسانی بی‌نیاز می‌کند. نقطه مشترکی که جهان امروز به‌عنوان مؤثرترین راهکار مبارزه با فساد به آن رسیده است، سوت‌زنی یا اعلان جرم نامیده می‌شود.

اعلان جرم را می‌توان سیستم نظارت بر فساد در هر زمان و در هر مکان نامید و با توجه به تعاریف متعددی که از اعلان جرم از منظر محققین در این پژوهش ارائه گردید می‌توان یک اعلان‌کننده را این‌گونه توصیف نمود که وی شخصی است که با حسن نیت و یک ظن معقول، فساد را که به هر طریق از آن اطلاع یافته است بدون غرض‌ورزی‌های شخصی به نفع دولت و ملت اعلام می‌کند. این فرد باید در مقابل هرگونه تهدید بالقوه و بالفعل موردحمایت قرار گیرد و پاداشی متناسب با هزینه‌های مادی و معنوی متحمل شده و منفعتی که نصیب دولت و ملت کرده است، دریافت کند. در ارتباط با حمایت از اعلان‌کنندگان نتیجه مهمی که به دست می‌آید، تأثیر پذیرش اجتماعی بر عمل اعلان جرم است. در جوامعی که دولت‌ها با قانون‌مند کردن اعلان جرم فرصت به رسمیت شناختن از این اقدام را ایجاد می‌کنند، اعلان‌کنندگان به‌عنوان افرادی که متعهد به عدالت هستند و به وظیفه اخلاقی و قانونی خود عمل می‌کنند، شناخته خواهند شد. اگر عمل اعلان‌کننده مورد پذیرش اجتماعی واقع نگردد، با اتمام کار و حتی تحقق همه‌جانبه حمایت‌های قانونی ممکن است، دوستان، اطرافیان و همکاران اعلان‌کننده او را خیانت‌کار بنامند و برچسب‌هایی مانند خبرچین،

1. whistleblowing hotline system

مخبر، آدم‌فروش باعث تحلیل رفتن پذیرش اجتماعی اعلان جرم و برهم خوردن محاسبه سود و زیان عمل از سوی فرد اعلان‌کننده گردد.

اعلان جرم به ایجاد فرهنگ شفافیت و افزایش استانداردهای پاسخ‌گویی کمک کرده و سبب کاهش خطرات آسیب به اعتبار نهادهای نظارتی و دستگاه قضایی می‌گردد. اعلان سریع جرائم و تخلفات منجر به آن خواهد شد که با آن‌ها به‌طور مؤثر و سریع برخورد شود. با توجه به مطالب پیش‌گفته این نتیجه مهم حاصل می‌گردد که به دلیل فقدان جامعیت در قوانین و برنامه‌های مبارزه با مفاسد اقتصادی ضروری است تا نظام حقوقی ایران با وضع قانون مستقل درخصوص اعلان جرم که شامل تعریف دقیق اعلان جرم، نحوه ارسال و دریافت گزارش‌ها و ایجاد تأسیس‌های حمایت و پاداش باشد موجب به رسمیت شناختن اعلان‌کنندگان در عرصه اجتماعی گردد. به‌علاوه احداث یک نهاد ویژه دولتی با وظیفه رسیدگی به گزارش اعلان‌کنندگان در رابطه با مفاسد اقتصادی سبب جلب اعتماد جامعه مدنی و استحکام سرمایه اجتماعی حاکمیت می‌گردد. زیرا به رسمیت شناختن اعلان جرم و کمک گرفتن از توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد وضعیتی را فراهم می‌کند تا تمام جامعه دیده‌بان فساد باشند و نوراکن‌های شفافیت به سمت تاریک‌ترین بسترهای فسادخیز بتابند.

منابع

فارسی

- اسدی، عباس (۱۳۹۱)، «نقش روزنامه‌نگاری تحقیقی در گسترش رفاه اجتماعی»، مجله جامعه، فرهنگ و رسانه، بهار، شماره ۱۳-۲۰-۴۴.
- انصاری، باقر (۱۳۸۷)، *آزادی اطلاعات*، تهران: نشر دادگستر.
- انصاری، باقر (۱۳۹۵)، *حقوق رسانه*، تهران: انتشارات سمت.
- توسلی‌زاده، توران (۱۳۹۲)، *پیشگیری از جرائم اقتصادی*، تهران: انتشارات جنگل.
- شاملو، باقر و علیرضا مهدی‌پورمقدم (۱۳۹۶)، «تحلیل حقوقی اعلام جرم در تعقیب کیفری»، *دوفصلنامه مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی*، پاییز و زمستان، شماره ۹.
- صحه، راحله (۱۳۹۱)، *بررسی دیدگاه کارشناسان ارتباط جمعی درباره اهداف ویکی‌لیکس در حوزه روزنامه‌نگاری*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی).
- قاسمی، محمدرضا و محمدمهدی غمامی (۱۳۹۶)، «مطالعه تطبیقی قاعده ایجاد انگیزه برای گزارش دهی فساد و سازوکارهای حقوقی برای تحقق آن»، *فصلنامه تعالی حقوق*، دوره جدید، شماره ۲۱.
- کعبی، عباس (۱۳۹۴)، «تحلیل مبانی نظام جمهوری اسلامی ایران: تحلیل مبانی اصل هشتم قانون اساسی»، *پژوهشکده شورای نگهبان*، شماره مسلسل: ۱۳۹۴۰۱۵۱.
- منجوقی، نرجس (۱۳۸۹)، *روابط ساده و چندگانه تعهد سازمانی، معنویت و مراقبت معنوی و برون‌گرایی با افشاگری تخلف سازمانی در پرستاران بیمارستان‌های شهر اصفهان در سال ۱۳۸۸-۱۳۸۹*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان.

انگلیسی

- Asthon, Jeanette. (2015). "15 years of Whistleblowing Protection under the Public Interest Disclosure Act 1998: Are We Still Shooting the Messenger?", *Industrial Law Journal*. Vol.44. No.1. Oxford University Press. 29-52.
- Beck, J.R. (2000). "The False Claims Act and the English Eradication of qui Tam Legislation". *North Carolina Law Review*, Vol.78, No.3. Published by University of North Carolina School of Law. 539-642
- Callahan, Elletta Sangrey, et al. (2003-2004). "Whistleblowing: Australian, U.K., and U.S. Approaches to Disclosure in the Public Interest". vol.44.NO.3. *Virginia Journal of International Law*. 879- 912.
- **Chelsea Manning to Be Released Early as Obama Commutes Sentence**. Last Visited: 30 October 2019 Available At: <https://www.nytimes.com/2017/01/17/us/politics/obama-commutes-bulk-of-chelsea-mannings-sentence.html>
- Coleman, Stephen, (2015). "National Security Whistleblowing vs. Dodd-Frank Whistleblowing: Finding a Balance and a Mechanism to Encourage National Security Whistleblowers". *Brooklyn Law Review*. VOL.80.NO.3. Brooklyn Law School. 1191-1218.
- Edward Snowden: AMERICAN INTELLIGENCE CONTRACTOR. Last Visited: 30 October 2019 Available At:

- <https://www.britannica.com/biography/Edward-Snowden>
- Fasterling, Björn, Lewis, David. (2014). "Leaks, legislation and freedom of speech: How can the law effectively promote public-interest whistleblowing?", **International Labour Review**.VOL.153.NO.1. Wiley on behalf of the International Labour Organization.71-92.
 - Fisher, James, et al. (2001). "Privatizing Regulation: Whistleblowing and Bounty Hunting in the Financial Services Industries". **Journal of Financial Crime**.Vol.8 No.4.MCB UP Ltd.305-318
 - Flanigan, Robert, Ducamp, Sébastien. (2006). "Implementing Whistleblowing Procedures in France". *International Business Law Journal*.Issue.1. 2006.Sweet & Maxwell.117-125.
 - **Foreign Bribery, Including in Wildlife Trafficking**. Last Visited: 30 October 2019 Available At:
<https://www.whistleblowers.org/wildlife/foreign-bribery/>
 - **Guidance for Employers and Code of Practice**. Last Visited: 30 October 2019 Available At:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/415175/bis-15-200-whistleblowing-guidance-for-employers-and-code-of-practice.pdf
 - **Guide to freedom of information**. Last Visited: 30 October 2019. Available At:
<https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-freedom-of-information/>
 - Haron, David L, et al. (2009). "Bad Mules: A Primer on the Federal and Michigan False Claims Acts". **Michigan Bar Journal**. Volume 88, No.11.Michigan Bar Journal.22-25.
 - Heidenheimer, A.J. (2002), "Introduction to Part I", in A.J. Heidenheimer and M. Johnston (eds), **Political Corruption: Concepts and Contexts**. New Brunswick: Transaction Publishers.
 - Kohn, Stephen M. (2011). **The Whistleblower's Handbook**. Guilford, CT: Lyons Press.
 - Leiter, Amanda C. (2014). "Soft Whistleblowing". *Georgia Law Review*.vol.48. No.2 Published by University of Georgia School of Law.425-497.
 - Lewis, David, et al. (2014). 'Whistleblowing, its Importance, and the State of Research' in A.J. Brown, David Lewis, Richard Moberly, Wim Vandekerckhove. *International Handbook on Whistleblowing Research*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
 - Loyens, K., Vandekerckhove, W. (2018). "Whistleblowing from an International Perspective: A Comparative Analysis of Institutional Arrangements". **Administrative Sciences**, VOL.8.NO.3. Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences.
 - Macey, Jonathan. (2006–2007). "Getting the Word Out about Fraud: A Theoretical Analysis of Whistleblowing and Insider Trading". **Michigan Law Review**.VOL.105.NO.8. University of Michigan Law School.1899–1940

- **Major Changes on Whistleblowing in France.** Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://www.anticorruptionblog.com/compliance-program/major-changes-on-whistleblowing-in-france/>
- Nader, Ralph, et al. (1974). **Whistle blowing.** London: Bantam Press.
- Rose Papandrea, Mary. (2014). 'Leaker Traitor Whistleblower Spy: National Security Leaks and the First Amendment'. **Boston University Law Review.** VOL.94.NO.2. BOSTON COLLEGE LAW SCHOOL FACULTY PAPERS.
- State and Local False Claims Acts. Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://constantinecannon.com/practice/whistleblower/whistleblower-types/whistleblower-reward-laws/state-local-false-claims-acts/>
- **The meaning and origin of the expression: Whistle-blower.** Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://www.phrases.org.uk/meanings/whistle-blower.html>
- Westman, Daniel P. (1991). **Whistleblowing: The Law of Retaliatory Discharge.** Washington DC: The Bureau of National Affairs.
- **Whistleblower - Informant Award.** Internal Revenue Service. Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://www.irs.gov/compliance/whistleblower-informant-award>
- **Whistle-Blower Awarded \$104 Million by I.R.S.** Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://www.nytimes.com/2012/09/12/business/whistle-blower-awarded-104-million-by-irs.html>
- **WikiLeaks set 21st century model for cyber-leak journalism.** Last Visited: 30 October 2019. Available At: <https://www.france24.com/en/20190412-wikileaks-set-21st-century-model-cyber-leak-journalism>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی